

ВІДГУК
рецензента

на дисертаційну роботу Казанцева Романа Геннадійовича на тему:
«Судово-ветеринарна експертиза трупів тварин за їх різних станів та залежно від категорії, роду і виду смерті»,

яка подається до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина» галузі знань 21 «Ветеринарна медицина»

Актуальність теми дисертаційної роботи. В Україні наразі відсутній уніфікований регламент процедури проведення судової ветеринарної експертизи трупів тварин, зокрема, внаслідок загибелі від умисних або злочинних дій. Очевидна термінова необхідність створення алгоритму проведення такої СВЕ; розробка шкали та градації показників, які б сприяли диференціації конкретних станів, категорії, роду та виду смерті тварини. Цей вектор об'єктивізує судово-танатологічну процедуру та сприятиме формуванню належних достовірних експертних висновків, які є вагомою складовою процесу забезпечення правосуддя. Завдяки цьому оптимізується діяльність правоохоронних органів стосовно відповідної кваліфікації правопорушень. Спектр зазначених досліджень затребуваний профільними фахівцями та обумовлений запитом суспільства у справедливому судочинстві.

З огляду на зазначене вище, тема дисертаційної роботи Казанцева Р. Г. «Судово-ветеринарна експертиза трупів тварин за їх різних станів та залежно від категорії, роду і виду смерті» є актуальною.

Зв'язок теми дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота є частиною наукових тем: 1. «Теоретико-правові засади судово-ветеринарної експертизи тварин з ознаками жорстокого поводження з ними» (№ держреєстрації 0118U004677), яка виконувалась на базі кафедри нормальної та патологічної морфології Державного біотехнологічного університету; 2. «Розробка методики судово-ветеринарної експертизи трупів тварин» (№ держреєстрації 0121U100299); 3. «Методика судово-ветеринарної експертизи трупів тварин за їх різних станів та виду смерті» (№ держреєстрації 0122U001917) (2 та 3 теми виконувались на базі Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, поданих у дисертації

Дослідження проведені на достатній кількості правильно підібраних груп тварин. Автор використав значний спектр сучасних методів дослідження: методи логіки (діалектичний, системно-структурного аналізу, екстраполяції, моделювання, аналізу, синтезу, індукції, дедукції); загальні методи (метод описування, метод спостереження, метод вимірювання, статистичний); окремі методи (судова фотографія, судово-токсикологічні

дослідження, метод логічного узагальнення експертної практики); спеціальні методи (постмортальної судово-ветеринарної діагностики, зокрема, судово-ветеринарного розтину; цитоморфологічний, гістоморфологічний, гістохімії, флуоресцентної гібридизації *in situ*).

Дослідження проведені методично правильно та грамотно, цифровий матеріал оброблений методами варіаційної статистики. Висновки та пропозиції виробництву підкріплені власними результатами, логічно з них витікають і узгоджуються з даними інших дослідників (вітчизняних та іноземних).

Наукова новизна положень, висновків, рекомендацій, їх достовірність

Дисертант Вперше в Україні описав, застосував та презентував комплексну процедуру визначення орієнтовної тривалості постмортальних інтервалів за такими параметрами: морфологічна оцінка стану тканинних компонентів компактних органів, м'язів, формених елементів крові; інструментальна оцінка суправітальних реакцій; візуальні ознаки трупної біотрансформації. Здобувач дослідив морфогенез і розвиток ранніх та пізніх трупних явищ за різних посмертних проміжків часу.

Дисертант експериментально підтвердив доцільність застосування у практиці СВЕ, у якості експрес-методу, цитоморфологічних досліджень селезінки та підшлункової залози собак та котів до появи пізніх трупних явищ. Це, за поєднання з іншими методами, оптимізує визначення давності настання смерті за умов її неочевидності.

Автор описав динамічні зміни за посмертної біотрансформації скелетних м'язів трупів собак та котів за гіпоксичного танатогенезу. Ці дані дозволяють визначати причини смерті та тривалість посмертного періоду. Описав закономірні зміни за різних моделей дезорганізації скелетних м'язів ший собак і котів, урахування яких дозволяє діагностувати час настання смерті в перші три доби після неї. Розробив та впровадив в судово-експертну практику алгоритми СВЕ трупів тварин за різних видів насильницької смерті.

Здобувач експериментально аргументував судово-експертні критерії смерті тварин від гострої гіпоксії (модель швидкої загальноасфіктичної смерті та ознаки, специфічні для окремих підвидів асфіксії); смерті від дисциркуляції (описав механізм дистрибутивного шоку, що є вагомим критерієм критичних станів; плейоморфізм механічних ушкоджень та фатальність їх наслідків); смерті за системної коагулопатії, спричиненої родентицидами (описав явища гемостазопатії та системної запальної відповіді).

Автор схарактеризував критичні стани з негативною прогностичною медіаною, що можуть спричинити смерть, схожу на насильну. За результатами ретроспективного аналізу причин смерті собак та котів, визначив нозологічну структуру їх шпитальної летальності (раптова та смерть без очевидних ознак складає 40%). Деталізував нозологічну структуру відкритих механічних ушкоджень собак і котів.

Удосконалено методики визначення суправітальних реакцій, зокрема, визначення «зіничної реакції» за фармакостимуляції атропін-пілокарпіном.

Набули подальшого розвитку теоретичні засади судово-ветеринарної танатології, зокрема, доповнено інформаційний ресурс щодо ранніх та пізніх трупних явищ.

Ступінь обґрунтування положень дисертаційної роботи Казанцева Р. Г. вважаю достатнім, а висновки – достовірними.

Результати проведених автором досліджень достатньо апробовані на наукових форумах. Їх використовують у навчальному процесі та науковій роботі в ЗВО і науково-дослідних установах України. Це вказує на цінність та значимість роботи, як для практичного використання, так і для подальших наукових досліджень.

Аналіз дисертаційної роботи.

Обсяг дисертаційної роботи становить 333 сторінки тексту комп'ютерного друку. Текст дисертації ілюструють 10 таблиць та 347 рисунків. Структурно робота складається із вступу, огляду літератури, матеріалів і методів досліджень, 4-х підрозділів результатів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів досліджень, висновків, пропозицій виробництву, списку використаних джерел та додатків.

Загальна характеристика роботи.

Дисертаційна робота містить необхідні дані про характер досліджень, актуальність теми, зв'язок роботи з науковими програмами, мету та завдання дослідження, наукову новизну та практичне значення, використані методи досліджень, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження дисертації, публікації за темою роботи, структуру та обсяг дисертації.

Розділ «Аналіз сучасних дослідницьких напрямів судово-ветеринарної експертизи трупів тварин (огляд літератури)» включає 3 підрозділи, в яких автор висвітлює дані тематичних вітчизняних та зарубіжних джерел щодо світових тенденцій проведення судово-ветеринарного дослідження трупів тварин за їх різних станів та видів смерті; можливості діагностики показника тривалості постмортального періоду; новітні аспекти цього напрямку дослідження. Цей розділ змістовний, добре написаний, розкриває реальний стан відповідних досліджень за кордоном та в Україні.

Розділ «Матеріали та методи виконання роботи» містить опис конкретних методів для досягнення поставленої мети дисертаційної роботи. Вони сприяють обґрунтуванню та оптимізації проведення СВЕ трупів тварин за їх різних станів та залежно від категорії, роду і виду смерті.

Аналіз цього розділу свідчить про правильну методологію досліджень, які здобувач виконав на новітньому обладнанні та на високому науковому рівні. Дисертант комплексно дослідив достатню кількість матеріалу, що сприяло науковому обґрунтуванню та формулюванню цінних для науковців та практиків логічних висновків.

Результати власних досліджень автор представив у 4-х підрозділах. Тут висвітлені наступні питання: судово-експертні критерії постмортальних інтервалів біотрансформації трупів тварин; судово-експертна

інформативність динаміки цитоморфологічної деструкції компактних органів та формених елементів периферичної крові трупів тварин у ранньому постмортальному періоді; інтегральні судово-експертні критерії окремих видів танатогенезу тварин, зокрема: смерті від гострої гіпоксії та розладу гемодинаміки, за системної коагулопатії, внаслідок патогенного впливу хімічних речовин; танатогномонічні моделі смерті тварин, подібної на насильну. Окремий розділ присвячений висвітленню програмної інформаційно-експертної системи для оптимізації обробки результатів судово-ветеринарного дослідження трупів тварин.

Усі підрозділи власних досліджень написані автором на високому науково-методичному рівні, висвітлені конкретно, зрозуміло, підкріплені відповідними ілюстраціями у вигляді таблиць і рисунків.

У розділі «Аналіз та узагальнення результатів досліджень» дисертант провів глибокий, всебічний та логічний аналіз і обговорення одержаних результатів, а також порівняв їх з даними наукових джерел вітчизняних та зарубіжних дослідників. Цей розділ написаний фахово і свідчить про високу ерудицію здобувача.

З урахуванням фактичного матеріалу, автор зробив 10 обґрунтованих, логічних, чітких і послідовних висновків, які відображають результати досліджень; подав пропозиції виробництву.

Експериментальні дані викладені грамотно, глибоко інтерпретовані, що свідчить про зрілість та наукову освіченість здобувача.

Таким чином, форма, обсяг і характер викладення дисертаційної роботи Казанцева Р. Г. «Судово-ветеринарна експертиза трупів тварин за їх різних станів та залежно від категорії, роду і виду смерті» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року».

Повнота викладення основних положень дисертації в опублікованих працях.

Основні результати дисертаційного дослідження Казанцева Р. Г. опубліковані у 29 наукових працях, з них: 1 стаття у науковому виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science, 9 статей у фахових виданнях України, рекомендованих МОН України, 11 тез доповідей на наукових конференціях, 1 методика проведення судово-ветеринарної експертизи трупів тварин, яка внесена до реєстру методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України, 2 методичні рекомендації. Основні положення дисертації пройшли апробацію на наукових форумах різних рівнів, де отримали високу позитивну оцінку.

Дискусійні та критичні зауваження і запитання до дисертанта.

Не дивлячись на вагому наукову теоретичну і практичну значимість проведених автором досліджень, є окремі запитання та зауваження, які потребують додаткових пояснень:

Зауваження щодо місця виконання 1-ї наукової теми, з якою пов'язані Ваші дослідження.

У вступі дисертації Ви зазначаєте: *«Робота є частиною наукових тем: «Теоретико-правові засади судово-ветеринарної експертизи тварин з ознаками жорстокого поводження з ними» (№ держресстрації 0118U004677), яка виконувалась на базі кафедри нормальної та патологічної морфології Державного біотехнологічного університету. Вважаю: необхідне вказати, що локацією старту Вашої роботи був інший підрозділ (кафедра санітарії, гігієни та судової ветеринарної медицини, адже до аспірантури Ви вступили на цю кафедру).*

Зауваження щодо підписів під рисунками:

1. У підписі під рис. А.3. Ви пишете про *скупчення ексудату* в грудній порожнині... Правильно – *скупчення трансудату*.

2. Підпис під рис. А.4. повинен бути більш повним - *не черевна порожнина кота, а – труп кота: черевна порожнина...*

3. У рис. А.24., А.25., А.26. необхідно доповнити опис: *фрагменти ... після викопування ... вказати, звідки проводили викопування?*

4. Необхідно вказати, що рис. А.159 - це попередній рис. А.158, який десятикратно збільшений відповідно до нього.

5. Під рис. А.212. доцільно написати ... *забруднення шерстяного покриву у ділянці голови собаки...*, а не *забруднення голови*.

6. У рис. А.230. доцільно вказати: з *ушкодженнями, заподіяними ножицями*.

Зауваження щодо висновків

1. У 7-му висновку (с. 233) Ви пишете *...є морфологічним критерієм, що відповідає фізіологічному завершенню онтогенезу*. Доцільніше вказати: *... що відповідає природній смерті*. Адже у термінологічному глосарії патоморфолога, за опису подібних моделей смерті, не використовують вислів, який Ви застосували.

9. У 9-му висновку Ви пишете про *... перерозподіл крові у вигляді анемії периферичних судин*. **Анемія** характеризується зменшенням кількості еритроцитів та/або гемоглобіну в одиниці об'єму крові. А Ви ж пишете про стан васкуляризації мережі судин! Правильно написати... у вигляді ішемії.

Побажання:

1. У пропозиції 3-й а доцільно додати також дисципліну «Патологічна анатомія та розтин», адже у ЗВО є різні назви дисципліни, що вивчає подібні аспекти.

2. Найінформативніші фотоілюстрації із додатка А перемістити до основного тексту роботи.

Висновок

З урахуванням ознайомлення з дисертаційною роботою Казанцева Р. Г. «Судово-ветеринарна експертиза трупів тварин за їх різних станів та залежно від категорії, роду і виду смерті», вважаю її висновки обґрунтованими, а пропозиції виробництву логічними.

Дисертація написана доступно для розуміння мовою. Підібрані таблиці і рисунки сприяють сприйняттю текстової частини.

Таким чином, дисертаційна робота Казанцева Р. Г. «Судово-ветеринарна експертиза трупів тварин за їх різних станів та залежно від категорії, роду і виду смерті» є завершеною науковою працею, в якій вирішено наукове та практичне завдання – розроблено та надано теоретичне й практичне обґрунтування алгоритмів судово-ветеринарної експертизи трупів тварин, зокрема, собак та котів, за їх різних станів та залежно від категорії, роду і виду смерті.

Результати досліджень доповнюють ряд тематичних теоретичних положень і можуть бути використані для написання методичних рекомендацій, підручників, навчальних посібників, довідників, монографій, а також у проведенні судово-ветеринарних досліджень.

Не дивлячись на наведені у відгуку зауваження та пропозиції, які стосуються більше форми викладення матеріалу та деяких не зовсім вдало застосованих висловів, тлумачень, а не власне наукової сутності та значимості дисертаційного дослідження, надаю роботі позитивний висновок і високо оцінюю її результати. Дисертаційна робота Казанцева Р. Г. «Судово-ветеринарна експертиза трупів тварин за їх різних станів та залежно від категорії, роду і виду смерті» за актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року», а її автор заслуговує на присудження ступеня доктор філософії за спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина» галузі знань 21 «Ветеринарна медицина». За умови внесення автором необхідних поправок до тексту, рекомендую подання дисертаційної роботи Казанцева Романа Геннадійовича в разову спеціалізовану вчену раду для прилюдного захисту.

Рецензент:

кандидат ветеринарних наук,
доцент кафедри нормальної
та патологічної морфології

Державного біотехнологічного університету

Ляхович Л.М. Ляхович Л.М.

Ляхович Л.М.
ЗАСВІДЧУЮ
Керівник відділу діловодства ДБТУ
Степанів